

***Laudato si'* - Áldott légy!– Ismertető újságírók számára**

Megjegyzés: az első két bevezető oldal után ez a tájékoztató egy-egy oldalon feltérképez minden fejezetet, röviden összefoglalja értelmüket és rávilágít azokra a témákra, amelyek a leginkább érdeklődésre tarthatnak számot.

Összefoglaló áttekintés

„Milyen világot szeretnénk továbbadni azoknak, akik utánunk jönnek, a felnövekvő gyermekeknek?” (160. pont). Ez a válaszra váró kérdés áll a *Laudato si'*, Ferenc pápának a közös otthon gondozásáról írt, várva várt Enciklikájának középpontjában. A szöveg így folytatódik: „Ez a kérdés nem csak a környezetre vonatkozik elszigetelt módon, mert nem lehet részlegesen feltenni a kérdést”. Ez elvezet bennünket ahhoz, hogy feltegyük a kérdést a lét értelmét, a társadalmi élet alapját képező értékeket illetően: **„Miért jöttünk erre a világra? Milyen célért dolgozunk és küzdünk? Miért van ennek a földnek szüksége ránk?”**: **„Ha nem tesszük fel ezeket az alapvető kérdéseket” – mondja a pápa – „nem hiszem, hogy az ökológiával kapcsolatos aggodalmaink jelentős hatásokat érhetnek el”**.

Az Enciklika Szent Ferenc fohászából kölcsönzi címét: „Laudato si', mi' Signore”, „Áldott légy, Uram!”, ami a *Teremtmények énekében (Cantico delle creature)* emlékeztet rá, hogy a föld, közös otthonunk, „egyben nővérünk is, akivel osztozunk a létben, olyan, mint egy szép anya, aki karjai közé zár minket” (1). Mi magunk is „földből vagyunk” (vö. *Ter* 2,7). Maga a testünk is a bolygó elemeiből épül fel, levegője adja lélegzetünket, vize éltet és felüdít” (2).

Most ez a rossz bánásmódban részesülő, kirabolt föld panaszkodik (2) és fojtott kiáltásai egyesülnek a világ minden magárahagyatott emberével. Ferenc pápa arra szólít, hogy hallgassuk meg e kiáltásokat, mindenkit és minden egyes személyt - egyéneket, családokat, helyi közösségeket, nemzeteket és a nemzetközi közösséget – „ökológikus megtérésre” buzdítva Szent II. János Pál kifejezése szerint, vagyis „váltunk irányt”, magunkra vállalva a „közös otthon gondozására” irányuló elkötelezettség szépségét és felelősségét. Egyidejűleg Ferenc pápa elismeri, hogy „Növekvő érzékenység tapasztalható a környezet és a természet gondozását illetően, és érlelődik egy őszinte és fájdalmas aggodalom az iránt, ami bolygónkon történik” (19), feljogosítva a reménnyel teli tekintetre, amely áthatja az egész Enciklikát és mindenkinek világos és reménnyel teli üzenetet küld: **„Az emberiségnek még meg van a képessége arra, hogy együttműködjön közös otthonunk építésében”** (13); „az emberi lény még képes arra, hogy pozitív módon lépjen közbe” (58); „nem veszett el minden, mert az emberi lények, akik képesek a végsőkig lealacsonyítani önmagukat, arra is képesek, hogy önmagukat felülmúlják, visszatérjenek a jó választásához és újjáéledjenek” (205).

Ferenc pápa természetesen a katolikus hívekhez fordul, idézve Szent II. János Pál szavait: „a keresztények különösen érzik, hogy feladataik a teremtett világban, kötelességeik a természettel és a Teremtővel szemben hitük részét alkotják” (64), de felkínálja, hogy „különösképpen párbeszédbe lépjen mindenkivel, közös otthonunkat illetően” (3): a párbeszéd végighalad az egész szövegen és az ötödik fejezetben a problémákkal való szembenézés és megoldásuk eszközévé válik. Ferenc pápa

kezdetől fogva emlékeztet rá, hogy **„más egyházak és keresztény közösségek – mint ahogy más vallások is – mély aggodalmat éreznek és értékes megfontolást fejtettek ki”** az ökológia témáját illetően (7). Sőt, kifejezetten magáévá teszi hozzájárulásukat, kezdve „a kedves Bartolomeosz ökumenikus pátriárkáétól” (uo.), amelyet bőségesen idéz a 8. és 9. pontokban. A pápa azután több ízben is köszönetet mond az ezirányú elkötelezettség főszereplőinek – mind egyéneknek, mind egyesületeknek vagy intézményeknek, - elismerve, hogy „számtalan tudós, filozófus, teológus és társadalmi szervezet gazdagította az egyház gondolkodásmódját ezekről a kérdésekről” (7). Mindenkit arra szólít fel, hogy ismerje el azt „a gazdagságot, amelyet a vallások nyújthatnak egy átfogó ökológia és az emberi nem teljes fejlődése érdekében” (62).

Az Enciklika útvonalát a 15. pont vázolja fel és hat fejezet bontakoztatja ki. Kiindulópontja a ma rendelkezésre álló legjobb tudományos eredmények szerinti helyzetfelmérés (1. fejezet), amelytől eljut a Bibliával és a zsidó-keresztény hagyománnyal (2. fejezet) való egybevetésig. A problémák gyökerét (3. fejezet) a technokráciában és az emberi lény túlzott önreferenciális magábazárkózásában jelöli meg. Az Enciklika javaslata (4. fejezet) egy **„átfogó ökológia, amely egyértelműen magába foglalja az emberi és szociális dimenziókat”** (137), amelyek felbonthatatlan kapcsolatban vannak a környezeti kérdéssel. Ennek távlatában Ferenc pápa javasolja (5. fejezet) egy őszinte párbeszéd elindítását a társadalmi, gazdasági és politikai élet minden szintjén, amely átlátható döntési folyamatokat strukturál. A pápa továbbá emlékeztet rá (6. fejezet), hogy egyetlen projekt sem lehet hatékony, ha nem

életi egy képzett és felelős tudat. Kiindulási pontokat javasol az ilyen irányú növekedéshez nevelési, spirituális, egyházi, politikai és teológiai szinten. A szöveg két imával végződik: az első osztozás mindazokkal, akik hisznek egy „teremtő és atya Istenben” (246), a második azoknak szól, akik a Jézus Krisztusba vetett hitet vallják – ennek ütemét a „Laudato si” refrén adja meg, amellyel az Enciklika kezdődik és végződik.

A szöveg tengelyét néhány téma képezi, amelyeket különböző távlatok sokféleségében vesz fontolóra, és ez megadja a szöveg erőteljes egységét: „bensőséges kapcsolat a szegények és bolygónk törekenysége között; a meggyőződés, hogy a világban minden bensőségesen összefügg egymással; a technológiából származó új paradigma és hatalmi formák bírálata; felhívás, hogy keressük a gazdasági élet és a haladás értelmezésének egyéb módjait; minden teremtmény önálló értéke; az ökológia emberi értelme; az őszinte és becsületos viták szükségessége; a nemzetközi és a helyi politika súlyos felelőssége; a leselejtezés kultúrája és egy új életstílus javaslata” (16).

Első fejezet – „Ami otthonunkban történik”

Az első fejezet összefoglalja a környezetvédelem témájában szerzett legfrissebb tudományos ismereteket, amelyek lehetővé teszik, hogy meghallgassuk a teremtés kiáltását, „személyes szenvedéssé alakítsuk azt, ami a világon történik, és így felismerjük, mivel tud minden egyes ember hozzájárulni (a környezetvédelemhez)” (19). Az Enciklika így veszi fontolóra „a jelenlegi ökológiai válság különböző aspektusait” (15).

A víz kérdése: a pápa egyértelműen leszögezi, hogy „a tiszta ivóvízhez való hozzáférés lényeges, alapvető és egyetemes emberi jog, mert meghatározza a személyek életben maradását és ezért feltétele a többi emberi jog gyakorlásának”. Megfosztani a szegényeket a vízhez való hozzáféréstől annyit jelent, mint tagadni „az élethez való jogukat, amely elidegeníthetetlen méltóságukban gyökerezik” (30).

A biodiverzitás (biológiai sokféleség) védelme: **„Minden évben növény- és állatfajták ezrei tűnnek el, amelyeket nem ismerhetünk többé, amelyeket gyermekeink nem láthatnak, amelyek örökre elvesztek”** (33). Ezek nem pusztán esetleges hasznosítható „erőforrások”, hanem önmagukban véve jelentenek értéket. Ebben a távlatban „dicséretre, olykor csodálatra méltók azoknak a tudósoknak és szakembereknek az erőfeszítései, akik az ember által előidézett problémák megoldását keresik”, de az emberi közbeavatkozás, amikor a pénzügy és a fogyasztás szolgálatába áll, „azt eredményezi, hogy a föld, amelyen élünk, kevésbé gazdaggá és széppé, egyre korlátozottabbá és szürkébbé váljon” (34).

Az éghajlatváltozások: „Az éghajlatváltozások globális problémát jelentenek, súlyos környezeti, társadalmi, gazdasági, elosztási és politikai következményekkel járnak és az emberiség egyik legfőbb jelenlegi kihívását képezik” (25). Ha a **„klíma közjót jelent, mindenkié és mindenkiért van”** (23), akkor megváltozásának legsúlyosabb hatása a legszegényebbeket sújtja, de sokan, „akik nagyobb gazdasági vagy politikai erőforrással és hatalommal rendelkeznek, úgy tűnik, hogy főleg a problémák álcázására vagy a tünetek elrejtésére összpontosítanak” (26): „ha nem reagálunk fivéreinknek és nővéreinknek erre a drámára, az annak a jele, hogy elveszítettük a felebarátaink iránti felelősség érzését, amely minden civilizált társadalom alapja” (25).

Az ökológiai adósság: a nemzetközi kapcsolatok etikája keretében az Enciklika jelzi, hogy létezik **„egy valóságos ’ökológiai adósság’”** (51), főleg észak adóssága a világ déli részével szemben. Az éghajlatváltozásokkal szemben „sokféle szerteágazó felelősség” (52) létezik, és a fejlett országoké a nagyobb.

Ferenc pápa tudatában van annak, hogy ezekkel a problémákkal szemben nagy különbözőségek állnak fenn, ugyanakkor mélyen érinti a **„reagálás gyengesége”** annyi személy és népesség drámáival szemben. Annak ellenére, hogy nem hiányoznak a pozitív példák (58), a pápa felhívja a figyelmet **„egy bizonyos ellankadásra és könnyelmű felelőtlenésre”** (59). Hiányzik egy megfelelő kultúra (53) és az életstílusok, a termelés és fogyasztás megváltoztatására irányuló készség (59), miközben sürgető szükség van egy olyan **„normatív rendszer megteremtésére, amely [...] biztosítja az ökoszisztémák védelmét”** (53).

Második fejezet – „A Teremtés Evangéliuma”

Az előző fejezetben ábrázolt problematikák elemzésére Ferenc pápa újraolvassa a Biblia elbeszéléseit, a zsidó-keresztény hagyomány alapján nyújt összetett áttekintést és kifejti, hogy az embernek „szerfölött nagy felelőssége” van a teremtett világgal szemben, amely jelenti a minden teremtmény közötti bensőséges kapcsolatot, valamint kifejti azt a tényt, hogy „a környezet közjő, az egész emberiség öröksége és mindenki felelőssége” (95).

A Bibliában **„a megszabadító és üdvözítő Isten ugyanaz, mint aki a világegyetemet teremtette. [...] Őbenne párosul az érzelem és az erő”** (73). Központi szerepet tölt be a teremtés elbeszélése abból a szempontból, hogy megfontoljuk az emberi lény és a többi teremtmény közötti kapcsolatot és azt, hogy a bűn hogyan töri meg az egész teremtett világ egyensúlyát: „Ezek az elbeszélések azt sugallják, hogy az emberi lét három, egymással szorosan összefüggő, alapvető kapcsolaton alapul: az Istennel, a felebarátainkkal és a földdel való kapcsolaton. A Biblia szerint ez a három létfontosságú kapcsolat megszakadt, nem csak külsőleg, hanem bensőnkben is. Ez a törés a bűn” (66).

Ezért, még akkor is, ha „a keresztények olykor nem helyes módon értelmezték az Írásokat, ma erőteljesen vissza kell utasítanunk, hogy abból a tényből, hogy Isten képére lettünk teremtve és abból a küldetésből, hogy hajtsuk uralmunk alá a földet, le lehetne vonni egy abszolút uralmat a többi teremtmény felett (67)”. Az emberi lényt illeti meg az a felelősség, hogy „művelje és őrizze” a világ kertjét (vö. Ter 2,15)”

(67), annak tudatában, hogy „a többi teremtmény végső célja nem mi vagyunk. Ezzel szemben mindnyájan haladnak előre, velünk együtt és általunk a közös cél felé, amely Isten” (83).

Az, hogy az emberi lény nem a világegyetem ura, „nem jelenti azt, hogy egyszintre emelünk minden élőlényt és megfosztjuk őket a rájuk jellemző sajátos értéktől”; „nem jelenti továbbá a föld istenítését sem, amely megfosztana bennünket attól a meghívástól, hogy együttműködjünk vele és védelmezzük törékenységét” (90). Ebben a távlatban „Bármelyik teremtmény bántalmazása ’ellentétes az emberi méltósággal’” (92), de „Nem lehet hiteles a bensőséges egység érzése a természet többi lényével, ha ugyanakkor szívünkben nincs gyöngédség, részvét és aggodalom az emberi lények iránt” (91). Szükség van az egyetemes szeretetközösség tudatára: „ugyanannak az Atyának a teremtményei, mi, a világegyetem minden lénye, láthatatlan kapcsolatban egyesülünk és egyfajta egyetemes családot képezünk, [...] amely szent, szeretettel teljes és alázatos tiszteletre ösztökél bennünket” (89).

A fejezet a keresztény kinyilatkoztatás központi tanításával zárul: „a földi Jézus”, „a világgal való annyira konkrét és szeretetteljes kapcsolatával” „feltámadt és dicsőséges, jelen van az egész teremtett világban egyetemes uralmával” (100).

Harmadik fejezet – „A környezeti krízis emberi gyökere”

Ez a fejezet a jelenlegi helyzet elemzése, „olyan módon, hogy annak nem pusztán tüneteit, hanem legmélyebb okait is feltárja” (15), párbeszédben a filozófiával és az embertudományokkal.

A fejezet első sarokpontját a technológiára vonatkozó megfontolások képezik: hálával ismeri el az életfeltételek javulásához való hozzájárulását (102-103), mindazonáltal „azok számára, akik az ismereteket és főleg a technológia kihasználására lehetőséget nyújtó gazdasági hatalmat birtokolják, döbbenetes uralmat tesz lehetővé az emberi nem és az egész világ felett” (104). Éppen a technokrata uralom logikái azok, amelyek elvezetnek a természet elpusztításához, valamint a gyengébb személyek és népségek kizsákmányolásához. „A technokrata paradigma arra igyekszik, hogy uralmát kiterjessze a gazdasági és politikai életre is” (109), megakadályozva annak felismerését, hogy „a piac önmagában véve [...] nem biztosítja az átfogó emberi fejlődést és a társadalmi befogadást” (109).

A modern korban a gyökereknél diagnosztikálható egy túlságos antropocentrizmus (116): az emberi lény már nem ismeri el többé saját helyes pozícióját a világ viszonylatában és önreferenciális pozícióba helyezi magát, amely kizárólag önmaga és hatalma köré összpontosul. Ebből következik egy „használd és dobd el” logika, amely a leselejtezés minden típusát igazolja, legyen az környezeti vagy emberi jellegű, amely a másikat és a természetet egyszerű tárgyként kezeli és az uralom ezerarcú formáihoz vezet. Ez a logika vezet el a gyermekek kihasználásához, az

idősek magukra hagyásához, mások rabszolgasorba döntéséhez, a piac önszabályozó képességének túlbecsüléséhez, az emberkereskedelem gyakorlásához, a kihalófélben lévő állatok bőrével való kereskedelemhez és a „véres gyémántokhoz”. Ez a logikája számos maffiának, a szervkereskedőknek, a kábítószerkereskedőknek és a születendő kiselejtezésének, mivel nem felelnek meg a szülők terveinek (123).

Ebben a megvilágításban az Enciklika a mai világ számára két kulcsfontosságú problémával néz szembe. Mindenekelőtt a munkával: „Bármilyen átfogó ökológiai megközelítésben, amely nem zárja ki az emberi lényt, nélkülözhetetlen a munka értékének integrációja” (124), csakúgy, mint ahogy „Rendkívül rossz üzlet a társadalom számára, ha lemondanak arról, hogy a személyekbe fektessenek be azért, hogy minél nagyobb azonnali nyereségre tegyenek szert” (128).

A második a tudományos haladás korlátaira vonatkozik, világos utalással a genetikailag módosított élőlényekre (GMO) (132-136), amelyek „összetett jellegű kérdést” jelentenek (135). Bár „egyes térségeken felhasználásuk gazdasági növekedést eredményezett, amely hozzájárult néhány probléma megoldásához, jelentős nehézségek tapasztalhatók, amelyeket nem lehet alábecsülni” (134), kezdve a „termőföldek kevesek kezében való koncentrációjától” (134). Ferenc pápa itt elsősorban gondol a kistermelőkre és a mezőgazdasági munkásokra, a biodiverzitásra és az ökoszisztémák hálózatára. Szükséges tehát egy „felelős és széleskörű tudományos és társadalmi vita, amely képes figyelembe venni minden hozzáférhető információt és nevükön nevezi a dolgokat” kezdve az autonóm és interdiszciplináris kutatás irányvonalaitól” (135).

Negyedik fejezet – „Átfogó ökológia”

Az Enciklika javaslatának középpontja egy átfogó ökológia, mint az igazságosság új paradigmája; olyan ökológia, „amely integrálja azt a sajátos helyet, amelyet az emberi lény ebben a világban elfoglal és kapcsolatait az őt körülvevő valósággal” (15). Valóban, **„nem tekinthetjük a természetet olyan valaminek, amely tőlünk külön van választva vagy pusztán életünk kerete”** (139). Ez érvényes azokra a különböző területekre, amelyeken élünk: a gazdaság, a politika, a különböző kultúrák területére, különösen a legfenyegetettebbekre, sőt mindennapi életünk minden pillanatára.

Az átfogó perspektíva az intézmények ökológiája számára is kihívást jelent: „Ha minden kapcsolatban áll egymással, akkor egy társadalom intézményeinek az egészségi állapota is következményekkel jár a környezetre és az emberi élet minőségére: **„A szolidaritás és a polgári barátság mindenfajta megsértése környezeti károkat idéz elő”**.

Számos konkrét példával Ferenc pápa nem tesz mást, mint megerősíti gondolatát: kapcsolat áll fenn a környezeti, valamint a társadalmi és emberi kérdések között, amelyet soha nem lehet szétszakítani. Ezért „a környezeti problémák elemzése elválaszthatatlan az emberi, családi, munkahelyi, városi környezetektől, továbbá minden egyes személy önmagával való kapcsolatától” (141), mivel „Nem áll fenn két, egymástól független, egy környezeti és egy társadalmi válság, hanem egyetlen és összetett társadalmi-környezeti válságról van szó” (139).

Ez az átfogó ökológia „elválaszthatatlan a közjó fogalmától” (156), azonban konkrét módon kell értelmezni: a mai körülmények között, amikor „olyan sok egyenlőtlenséggel találkozunk és egyre nagyobb számban selejteznek le embereket, megfosztva őket alapvető emberi jogaiktól”, elkötelezni magunkat a közjó érdekében azt jelenti, hogy szolidáris döntéseket hozunk **„a szegények iránti megkülönböztetett szeretet”** alapján (158). Ez egyben a legjobb módja annak, hogy fenntartható világot hagyjunk a következő nemzedékekre, nem szózatokkal, hanem a mai szegények gondozására irányuló elkötelezettséggel, mint ahogy már XVI. Benedek hangsúlyozta: **„A nemzedékek közötti őszinte szolidaritáson túl, ismét le kell szögeznünk, hogy erkölcsileg sürgetően szükség van a nemzedékeken belüli megújult szolidaritásra”** (162).

Az átfogó ökológia a mindennapi életet is érinti, amelyre az Enciklika sajátos figyelmet szán, különösen a városi környezetben. Az emberi lény nagy alkalmazkodási képességgel rendelkezik és **„csodálatra méltó személyeknek és csoportoknak a kreativitása és nagylelkűsége, amellyel képesek arra, hogy leküzdjék a környezeti korlátokat, [...] megtanulva, hogyan irányítsák létüket a rendezetlenség és az instabilitás között”** (148). Ennek ellenére egy hiteles fejlődés feltételez egy átfogó, mindenre kiterjedő javulást az emberi életben: a közéletben, a lakásviszonyokban, a közlekedésben, stb. (150-154).

„Testünk révén is közvetlen kapcsolatba lépünk a környezettel és a többi élőlényel. **Saját testünk Isten ajándékaként való elfogadása szükséges ahhoz, hogy befogadjuk és elfogadjuk az egész világot, mint az Atya ajándékát, és mint közös**

otthon; ezzel szemben a saját testünkön való uralom logikája átalakul egy olykor törékeny uralom logikájává” (155).

Ötödik fejezet – „Néhány iránymutató és cselekvési vonal”

Ez a fejezet azt a kérdést tárgyalja, hogy mit lehet, és mit kell tennünk. Az elemzések nem elegendők: szükség van a „párbeszéd és a cselekvés javaslataira, amelyek mozgósítanak mindnyájunkat és a nemzetközi politikát is” (15), és segítenek abban, hogy kilépjünk az önpusztítás spiráljából, amelybe egyre inkább elsüllyedünk” (163). Ferenc pápa számára elengedhetetlen, hogy a konkrét útvonalak kiépítését ne ideológiai szempontok szerint, felületesen vagy a redukcionista felfogásnak megfelelően vegyék fontolóra. Ezért nélkülözhetetlen a párbeszéd, az a szó, amely jelen van a fejezet minden paragrafusának címében: „Vannak olyan viták a környezeti kérdésekben, amelyekben nehéz egyetértésre jutni. [...] **az Egyház nem törekszik arra, hogy értelmezze a tudományos kérdéseket, sem arra, hogy a politika helyébe lépjen, de felszólít egy becsületes és átlátható vitára, hogy a részszükségletek vagy az ideológiák ne sértsék a közjót**” (188).

Ennek alapján Ferenc pápa nem tart attól, hogy komoly ítéletet fogalmazzon meg a közelmúlt nemzetközi eseményeiről: „**Az elmúlt évek környezetvédelmi világtalálkozói nem adtak választ az elvárásokra, mivel politikai döntés hiányában nem eredményeztek valóban jelentős és hatékony globális környezetvédelmi egyezményt**” (166). És felteszi a kérdést „Miért akarnak fenntartani ma egy olyan hatalmat, amelyre azért fognak emlékezni, mert képtelen volt arra, hogy közbelépjen, amikor az sürgős és szükséges lett volna?” (57). Mint ahogy a pápák több ízben ismételték a *Pacem in terris*-től kezdve, ehelyett szükség van a globális kormányzás (governance) hatékony formáira és eszközeire (175):

„szükségünk van a kormányzási rendszerekre vonatkozó egyezményre az ún. közjavak teljes skáláját illetően” (174), mivel a „természetvédelmet nem lehet pusztán a költségek és a nyereségek pénzügyi számítása alapján biztosítani”. **A környezet az egyike azon javaknak, amelyeket a piacmechanizmusok nem képesek megfelelően megvédeni vagy előmozdítani”** (190. pont, amely idézi az *Egyház társadalmi tanításának kompendiuma* szavait).

Szintén ebben a fejezetben Ferenc pápa hangsúlyozza a becsületes és átlátható döntési folyamatok fejlődésének szükségességét, hogy „meg lehessen különböztetni”, melyek azok a vállalkozási politikák és kezdeményezések, amelyek elvezethetnek „egy valódi átfogó fejlődéshez” (185). Külön kiemeli, hogy a környezeti hatás új projektjének tanulmányozása „átlátható és a párbeszédnek alávetett politikai folyamatokat igényel, miközben **a korrupció, amely kölcsönös előnyök érdekében elrejt egy projekt valóságos környezeti hatását, gyakran kétes egyezményekhez vezet, amelyek kibújnak a tájékoztatás kötelessége és egy elmélyített vita alól”** (182).

Különösen mélyre ható az a felhívás, amelyet a politikai tisztségviselőkhöz intéz, hogy vonják ki magukat a ma uralkodó hatékonyság és az „azonnaliség” logikája alól (181): **„ha lesz bátorságuk, hogy megtegyék, ismét felismerhetik a méltóságot, amelyet Isten adott nekik, mint személyeknek, így a nagylelkű felelősség tanúságtételét hagyják majd maguk után, miután végetért ez a történetük”** (181).

Hatodik fejezet – „Nevelés és ökológiai spiritualitás”

Az utolsó fejezet az ökológiai megtérés középpontjába hatol, amelyre az Enciklika szólít bennünket. A kulturális válságnak mély gyökerei vannak és nem könnyű újrarajzolni a szokásokat és viselkedési módokat. A nevelés és a képzés központi kihívások maradnak: **„minden változásnak szüksége van motivációra és nevelési folyamatra”** (15); vonatkozik ez minden nevelési környezetre, elsősorban „az iskolára, a családra, a tömegkommunikációs eszközökre, a katekézisre” (213).

A kiindulópontot **„egy másfajta életstílusra való törekvés”** képezi (203-208), amely megnyitja annak a lehetőségét is, hogy „egészséges nyomást gyakoroljunk azokra, akik a politikai, gazdasági és társadalmi hatalom birtokosai” (206). Ez történik akkor, amikor a fogyasztóknak sikerül választásaik révén „módosítaniuk a vállalatok hozzáállását, arra készítetve őket, hogy vegyék figyelembe a környezeti hatást és a termelési modelleket” (206).

Nem lehet alábecsülni a környezeti nevelés útvonalainak jelentőségét, amelyek képesek arra, hogy hassanak mindennapi gesztusainkra és szokásainkra, kezdve a vízfogyasztás csökkentésétől a szelektív hulladékgyűjtésig, egészen odáig, hogy „eloltsuk a felesleges lámpákat” (211): **„Egy átfogó ökológia egyszerű, mindennapi gesztusokból is áll, amelyekben megtörjük az erőszak, a kihasználás, az önzés logikáját”** (223). Mindez egyszerűbb lesz, ha a hitből fakadó, szemlélődő tekintetből indulunk ki: „A hívő nem kívülről, hanem belülről szemléli a világot, felismerve a kapcsolatokat, amelyekkel az Atya minden lényel egyesített bennünket. Továbbá,

növelve azokat a sajátos képességeket, amelyeket Isten adott minden hívőnek, az ökológiai megtérés elvezeti ahhoz, hogy fejlessze kreativitását és lelkesedését” (220).

Visszatér az *Evangelii Gaudium* által felkínált irányvonal: „**A józanság, amelyet szabadon és tudatosan élünk meg, felszabadító**” (223), csakúgy, mint „A boldogság igényli, hogy képesek legyünk korlátozni bizonyos szükségleteinket, amelyek elkábítanak bennünket, készségesek maradván ezáltal azokra a sokrétű lehetőségekre, amelyeket az élet nyújt nekünk” (223); így lehetővé válik, hogy „ismét érezzük: szükségünk van egymásra, felelősséggel tartozunk a többiek és a világ iránt, valamint érdemes jónak és becsületesnek lenni” (229).

A szentek elkísérnek bennünket ezen az úton. A többször is idézett **Szent Ferenc** „kiváltképpen példája az örömmel megélt, gyengékre irányuló gondoskodásnak és egy átfogó ökológiának” (10), példaképe annak, hogy mennyire elválaszthatatlanok egymástól a természet iránti aggodalom, a szegényekkel szembeni igazságosság, a társadalmi elkötelezettség és a belső béke” (10). Az Enciklika emlékeztet **Szent Benedekre, Lisieux-i Szent Terézre és Boldog Charles di Foucauld-ra** is.

A *Laudato si'* után, **a lelkiismeretvizsgálatnak**, annak az eszköznek, amelyet az egyház mindig is ajánlott, hogy életünket az Úrral való kapcsolat világossága felé irányítsuk, **új dimenziót kell magába foglalnia**, nemcsak azt véve figyelembe, hogy hogyan éltük meg a szeretetközösséget Istennel, másokkal és saját magunkkal, hanem azt is, hogy milyen a kapcsolatunk minden élőlényel és a természettel.